

Üniversite Öğrencilerinin Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Sergileme Düzeylerinin İncelenmesi

An Investigation into the Sustainable Consumption Behavior Levels of University Students

Ali Alper AKGÜN, Pamukkale Üniversitesi, Türkiye, aakgun@pau.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-5350-2915

Habib UMUD, Munzur Üniversitesi, Türkiye, humud@munzur.edu.tr

Orcid No: 0000-0002-6563-0383

Öz: Tüketim alışkanlıklarının insanlar ve ekosistem açısından uzun vadede sürdürülebilir olmasını amaçlayan sürdürülebilir tüketim, mal ve hizmetlerin üretilme ve tüketilme biçimlerinde köklü değişiklikleri içeren dönüştürücü eylemlerde bulunulmasını gerektirir. Sürdürülebilir bir yaşam için bireylerin tüketim davranışlarını dönüştürmeyi hedefleyen kurum ve kuruluşların, stratejilerini belirlemeden önce bireylerin sürdürülebilir tüketim davranış düzeylerini belirlemeleri gerekmektedir. Üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin belirlenmesi, genç neslin çevresel bilinçlenme süreçlerine ve gelecekteki tüketim alışkanlıklarına ışık tutma potansiyeline sahip olması açısından oldukça önemlidir. Çalışma, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerine yönelik mevcut duruma projeksiyon tutmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında sürdürülebilir tüketim davranışlarının demografik değişkenlerle ilgisi de araştırılmaktadır. Bu doğrultuda Munzur Üniversitesi Aktuluk kampüsünde öğrenim gören ve kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 485 öğrenciden yüz yüze anket yöntemiyle toplanılan veriler, SPSS-21 istatistiki programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışmada elde edilen bulgular, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin; yaş demografik faktörü açısından bir farklılık göstermediğini, evli öğrencilerin; bekar öğrencilere göre, lisansüstü öğrenim düzeyine sahip öğrencilerin; ön lisans öğrenim düzeyine sahip öğrencilere göre daha yüksek çevre duyarlılığı ve tasarruf davranışı düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Çalışma, elde edilen bulgular dahilinde, üniversite öğrencilerini sürdürülebilir tüketim davranışına yönleltmek isteyen kurumlara yönelik öneriler yer vermektedir. Çalışma içinde yer alan sonuç ve öneriler, kurumlara geliştirecekleri stratejilerde kullanabilecekleri veriler sağlayabileceği gibi üniversitelere sürdürülebilir kampüs ortamları yaratabilme noktasında da yol gösterici fikirler sunabilecektir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilir Tüketim, Sürdürülebilir Tüketim Davranışı

JEL Sınıflandırması: M30, M31, L66

Abstract: Sustainable consumption, which aims to make consumption habits sustainable for people and the ecosystem in the long term, requires transformative actions that involve fundamental changes in the way goods and services are produced and consumed. Institutions and organizations aiming to transform the consumption behaviors of individuals for a sustainable life need to determine the sustainable consumption behavior levels of individuals before determining their strategies. Determining the levels of sustainable consumption behaviors of university students is very important as it has the potential to shed light on the environmental awareness processes and future consumption habits of the younger generation. The study aims to project the current situation regarding the level of sustainable consumption behavior of university students. Within the scope of the study, the relationship between sustainable consumption behaviors and demographic variables is also investigated. . In accordance with this, data collected through a face-to-face survey from 485 students at Munzur University Aktuluk campus, selected via convenience sampling, were analyzed using the SPSS-21 statistical program. The findings of the study show that the levels of sustainable consumption behaviors of university students do not differ in terms of age demographic factor, married students have higher levels of environmental awareness and saving behavior than single students, students with postgraduate education have higher levels of environmental awareness and saving behavior than students with associate degree education. Within the scope of the findings obtained, the study includes recommendations for institutions that want to direct university students towards sustainable consumption behavior. The results and recommendations presented in the study

Makale Geçmişi / Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application : 23 Kasım / November 2024

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 17 Şubat / February 2025

© 2025 Journal of Yaşar University. Published by Yaşar University. Journal of Yaşar University is an open access journal.

can provide data that institutions can utilize to develop their strategies, while also offering guiding ideas to universities for creating sustainable campus environments.

Keywords: Sustainability, Sustainable Consumption, Sustainable Consumption Behavior

JEL Classification: M30, M31, L66

1. Giriş

Egemen ekonomik sistemin etkisi altındaki geleneksel işletme anlayışı, doğal kaynakların kaygısızca tüketilmesine ve ekolojik deformasyonlara yol açmıştır. Doğal dengeyi bozan ve insan yaşamının sürdürülebilirliğini tehdit edecek boyutlara ulaşan bu gelişmeler, mevcut üretim ve tüketim anlayışının artık sürdürülemez olduğuna işaret etmektedir. Kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, devletler ve işletmeler; yaşam kalitesinin artırılabilmesi için önlemler almaya yönelmektedirler. Sürdürülebilirliğin sağlanmasında sergiledikleri tüketim davranışlarıyla kilit rol oynayan bireylere yönelen kurum ve kuruluşlar; bireylerin tüketim davranışlarını dönüştürerek, onlara sürdürülebilir tüketim davranışı kazandırılmasına yönelik hedefler belirlemekte, politika ve stratejiler geliştirmektedirler.

Birleşmiş Milletler çevre programları gençlerin doğal çevreyi şekillendirme gücüne vurgu yaparak, toplumda yaratılacak değişimler açısından gençlerin önemine işaret etmektedir. Gençler, yetişkinlerin fark edemediği sinyalleri toplayan antenlere benzetilmekte, aile tüketimini doğrudan ya da dolaylı yoldan etkilemektedirler. Dünya nüfusunda önemli bir paya sahip olan gençlerin, erken yaşta edindikleri tüketim alışkanlıklarının yetişkinliklerinde ve çocuklarını yetiştirmede etkili olacağı düşüncesinden hareket eden UNESCO ve UNEP, gençleri; küresel sürdürülebilir tüketim kalıplarını aktarmak için önemli bir bileşen olarak görmektedir (Fien vd., 2008). Grubun içinde yer alan üniversite öğrencileri; bilinçlenme eğilimi içinde bulunmaları, değişime ve yeni bilgiler edinmeye açık olan yapılarıyla küresel sürdürülebilir tüketim davranışının kazandırılmasında özel bir öneme sahiptirler.

Gelecekteki tüketim alışkanlıklarını belirleyecek olan ve geleceğin politikalarını şekillendirecek olan üniversite öğrencilerinin, sürdürülebilir tüketim davranışlarını benimsemeleri, daha geniş tabanlı bir toplumsal değişimin başlangıç noktası olarak görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin mevcut sürdürülebilir tüketim davranışı eğilimlerinin bilinmesi ve ölçülmesi, sürdürülebilir tüketim davranışlarını dönüştürmeyi hedefleyen kurum kuruluşların belirleyecekleri hedefler, izleyecekleri strateji ve politikaların oluşturulmasında yol gösterici olacak ve bu kuruluşlara değerli bilgiler sunacaktır. Üniversite öğrencilerinin sergiledikleri sürdürülebilir tüketim davranışları hakkında olası bilgi eksikliklerini ortadan kaldırıp, geliştirilmesi gereken noktaları aydınlatarak, basma kalıp düşüncelerden uzak, daha etkin yöntem ve politikalar oluşturulmasına katkı sunabilecektir.

Üniversite öğrencilerinin, sürdürülebilir kalkınma (Tayyar vd., 2017), çevreye duyarlı pazarlama (Ayyıldız ve Genç, 2010) ve çevreci tüketim tutumları (Saydan ve Kanıbir, 2007) gibi sürdürülebilir tüketim davranışıyla ilişkilendirilebilecek farklı konularda mevcut eğilimlerini ölçmeye yönelik çalışmalara rastlamak mümkün olsa da, literatürde üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarıyla ilgili mevcut eğilimlerini sergileyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları, üniversitelerin farklı bölümlerinde okuyan öğrencilerin, sürdürülebilirlik kavramı ile ilişkili davranışları bağlamında ele alınmıştır. Ateş (2018), fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilir tüketim davranışlarını ve sürdürülebilirlik kavramına yönelik bilgi düzeylerini incelemiştir. Araştırma sonuçları, tüm öğretmen adaylarının yeterli düzeyde sürdürülebilir tüketim davranışı gösterdiklerini ve konuyla ilgili yeterli bilgiye sahip olduklarını ortaya koyarken, fen bilgisi öğretmen adaylarının sosyal bilgiler öğretmen adaylarına göre her anlamda istatistiksel olarak daha iyi düzeyde olduklarını göstermektedir. Kır ve Polat (2020), spor bilimleri öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarını diğer bireylerle karşılaştırmalı olarak ele almışlardır. Araştırmacılar, sürdürülebilir tüketim davranışları ölçeğinin ihtiyaç dışı satın alma alt boyutunda, lisanslı sporcular ve rekreatif spor yapmayan bireylerin lehine anlamlı farklılıkların bulunduğu sonucuna ulaşmışlardır. Gökşan (2023), tıp fakültesi öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarını, ekolojik ayak izi farkındalıkları ile birlikte incelediği çalışmasında, 1., 2., 3. Sınıf öğrencilerinin, 4., 5., 6. Sınıf öğrencilerinden daha yüksek düzeyde sürdürülebilir tüketim davranışı sergilediklerini ve daha yüksek ekolojik ayak izi farkındalığına sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Çalışma, vurgulanan önemine karşın henüz araştırılmamış olan, üniversite gençlerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarına odaklanarak, literatüre katkı sunmakta, bilinçlenme eğilimi içinde olan ve yeni bilgi edinmeye ve değişime açık üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında mevcut sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin demografik değişkenlerle ilgisi de araştırılmaktadır. Çalışma kapsamında öncelikle sürdürülebilir tüketim kavramları ve sürdürülebilir tüketim davranışları literatür çerçevesinde açıklanmakta, ardından üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarının önemi vurgulanmaktadır. Çalışmanın devamında üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri ve bu düzeylerin demografik değişkenlerle olan ilişkisi incelenerek, araştırma sonuçlarına yer verilmektedir.

2. Sürdürülebilir Tüketim Kavramları ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışları

Çağımızın en yaygın ve vazgeçilmez kavramlarından biri olan sürdürülebilirlik kavramı genel olarak; varlığını devam ettirmek anlamında kullanılmaktadır (Young ve Dhanda, 2013). Sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili yapılan çok sayıda tanım bulunmasına rağmen mevcut tanımların çoğu, sürdürülebilirlik düşüncesinin literatürde ilk defa yer aldığı Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun 1987 yılında yayınladığı Brundtland Raporu’nda yer alan sürdürülebilir kalkınma düşüncesinden esinlenmektedir. Bu raporda sürdürülebilir kalkınma; “mevcut nesillerin ihtiyaçlarının, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetlerini tehlikeye atmadan karşılayan kalkınma” olarak tanımlanmaktadır (Schaefer ve Crane, 2005). Sürdürülebilirlik kavramı; “bir toplumun, ekosistemin ya da sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşama bağlı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürebilmesi yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Cebeci ve Çakılcıoğlu, 2002). Sürdürülebilir tüketim de sürdürülebilir kalkınma paradigmasına bağlı olarak geliştirilen bir kavramdır. Sürdürülebilir tüketim kavramı, birbiriyle çelişen iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan oksimoron bir yapıya sahiptir. Kavram; yıkım ve israf temelli tüketim kelimesi ile israf ve yıkımdan kaçınmayı ve korumayı savunan sürdürülebilirlik kelimelerinin bir araya gelmesiyle oluşmuştur (Haider vd., 2022). Sürdürülebilir tüketim, insanların temel ihtiyaçlarını ekolojik ve sosyo-ekonomik standartlarla uyum içerisinde karşılayabilecekleri, kısa-orta ve uzun vadede yaşam kalitesini iyileştirmek için gerekli olan tüketimdir (Ertmańska, 2021). Sürdürülebilir tüketimin geniş ve yaygın olarak kullanılan bir tanımı, 1994 yılında Birleşmiş Milletler tarafından desteklenen Oslo Sempozyumu’nda geliştirilmiştir. Bu tanıma göre sürdürülebilir tüketim, “temel ihtiyaçlara cevap veren ve daha iyi bir yaşam kalitesi sunan mal ve hizmetlerin, gelecek nesillerin ihtiyaçlarını tehlikeye atmayacak şekilde, yaşam döngüsü boyunca doğal kaynakların, toksik maddelerin ve atık ve kirletici emisyonlarının kullanımını en aza indirerek kullanılmasıdır” şeklinde açıklanmaktadır (Xiao ve Li, 2011).

Sürdürülebilir tüketim davranışları, çevresel sorumluluk bilinciyle, çevre üzerinde en az etkiye sahip olacak şekilde gerçekleştirilen bilinçli tüketim eylemleridir (Rakic ve Rakic, 2015). Bu eylemler, tüketimde eko-ürün ve hizmetlerin kullanımı, enerji tasarrufu yaratan cihazların tercih edilmesi, ulaşımda elektrikli araçların tercih edilmesi, arızalı ürünlerin hemen değiştirilmesi yerine bakım ve onarıma yönelinmesi, tüketimin niceliksel olarak azaltılması vb. farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir.

Sürdürülebilir tüketim davranışı temelde “3R çerçevesi”nde, üç boyut ile (Recycle=Geri Dönüşüm, Reduce=Azaltma ve Reuse=Yeniden Kullanım) açıklanmaktayken bazı akademisyenler varolan üç boyuta dördüncü bir boyut eklemektedirler (Recover=Geri

Kazanım) (Potting vd., 2017). Doğan, Bulut ve Kökalan Çımrın (2015), Türkçe geliştirdikleri “Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ölçeği”nde sürdürülebilir tüketim davranışının; çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı tüketim, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik olmak üzere dört farklı boyutunun bulunduğunu ifade etmektedirler. Tasarruf; ürünlerin kullanımı sırasındaki tasarruf davranışına (Doğan, Bulut ve Kökalan Çımrın, 2015), çevre duyarlılığı ise bireylerin belirli değerleri ve tutumları koruyarak çevresel faaliyetlerde yer almasına, çevreye zarar vermeyen ürün ve hizmetleri tüketmelerine işaret etmektedir (Tuygun Toklu, 2019). Yeniden kullanılabilirlik; bireylerin kendilerine fayda sağlayacak olan ürünlerde uzun ömürlü ve tekrar kullanıma kazandırılabilir ürünleri tercih etmelerini ifade etmektedir (Karaca, 2018). İhtiyaç dışı satın alma ise; bireylerin ihtiyaçları olmadıkları halde ürün veya hizmetleri satın almalarına veya mevcut ürünleri yenileri ile değiştirmelerine işaret etmektedir (Sarı ve Manisa, 2022).

3. Üniversite Öğrencileri ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışları

Sürdürülebilirlik, üretici ve tüketicilerin mevcut davranışlarında zorunlu değişikliklere gitmesini gerektirmektedir. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) tarafından 1992 yılında Rio de Janeiro'da kabul edilen ve 21. yüzyılda yaşam kalitesini artırmak ve çevreyi korumak için gerçekleştirilmesi gereken eylemleri ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerini belirleyen Agenda21; sürdürülebilir bir gelecek inşasında, eğitime özel bir önem atfetmektedir (Şahin vd., 2012). Sahip oldukları eğitimsel misyon, üniversiteleri, sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili ve temel kurumlardan biri olarak karşımıza çıkarmaktadır (Dagiliütè vd., 2018). Kalıcı davranış değişiklikleri sağlamada etkili olan öğrenmeyi odağına alan üniversite kültürü, yeni nesil vatandaşların ve liderlerin yetiştirilmesine dayanan toplumsal dönüşüm süreçlerinde hayati rol oynamaktadır (Stephen ve Graham, 2010). Bilgi ve araştırmanın merkezi olan ve topluma yön veren eğitim kurumları olan üniversitelerin, sürdürülebilirlik alanındaki uygulamaları toplum tarafından daha kolay benimsenebilmektedir. Üniversiteler, sürdürülebilir tüketim konusunda gerçekleştirilecek akademik araştırmalar ve çalışmalarla, verilecek eğitimler ve gerçekleştirilecek farklı yaş gruplarını içine alan projeler ve sosyal sorumluluk uygulamaları ile toplumun bilinçlendirilmesinde, toplumsal entegrasyonun sağlanmasında (Margaça vd., 2022) ve kalıcı davranış değişikliklerinin oluşturulmasında önemli katkılar sunma potansiyeline sahip kurumlardır. Öğretim, araştırma, toplumsal katkı, atık ve enerji yönetimi, arazi kullanımı ve planlama alanlarında sürdürülebilirlik uygulamaları gerçekleştirdikleri, sürdürülebilir kampüs ortamlarını hayata geçiren üniversiteler, dış paydaşlara örnek olabilmekte ve bu uygulamaların daha hızlı ve daha kolay kabul görmesini sağlayabilmektedirler. Öğrencinin

kişisel kimliğine, dünya görüşlerine ve değerlerine katkıda bulunan üniversiteler, uygun müfredatlar ve ders planları ile öğrencinin kimliğini arzu edilen yönde şekillendirebilmektedirler (Dagiliūtė vd., 2018). Bilinçlenme eğilimi içinde bulunan, değişime ve yeni bilgiler edinmeye açık olan üniversite öğrencileri, söz konusu eğitim ortamında, sürdürülebilirlik konusunda içselleştirebilecekleri inanç, norm ve değerler oluşturarak sürdürülebilirlik ile ilgili kalıcı tutumlar geliştirebilmektedirler. Bu tutumlar, öğrencilerin gelecekte sürdürülebilirlik konusunda arzu edilen davranışları sergilemelerini sağlamaktadır. Üniversitelerin en büyük iç paydaşı olan öğrenciler, geleceğin tüketicileri, geleceğin liderleri, çevresel koruma ve sürdürülebilirlikten sorumlu kişilerdir (Ahamad ve Ariffin, 2018). Üniversite öğrencileri, ortalama bir insandan daha eğitilmiş ve bilgili olmaları nedeniyle diğer insanları etkileme kapasitesine sahiptirler (Peña-Cerezo vd., 2019). Bu anlamda üniversite öğrencilerinin, sürdürülebilir tüketim davranışlarını benimsemeleri, geniş tabanlı bir toplumsal değişimin başlangıç noktası olarak görülmektedir. Üniversite öğrencilerine sürdürülebilir tüketim davranışlarının kazandırılmasına yönelik planlı ve organize adımların atılması oldukça önemlidir. Nepal’de yer alan Mid-West Üniversitesi’nde gerçekleştirilen sürdürülebilirlik uygulamaları (Gaire, 2024), atılabilecek adımlarla ilgili bütüncül ve yol gösterici genel bir çerçeve sağlamaktadır. Atılacak adımlar, üniversitenin ve iç paydaşların mevcut sürdürülebilirlik durum değerlendirilmesiyle başlamaktadır. Değerlendirmeleri; süreci koordine edip, denetleyecek özel bir komisyon gerçekleştirmektedir (Gaire, 2024). Komisyonun, kampüsü ve üniversitenin özel kurum kültürünü bilen, sürdürülebilir tüketim alanında uzman olan kişilerden ve üniversite yönetiminden sayılan özelliklere sahip, konuyu sahiplenme arzusu bulunan uzman akademisyenlerden oluşması, çalışmaların etkinliği açısından oldukça önemlidir. Komisyonun yapacak olduğu değerlendirmelerin ardından üniversitenin misyon, vizyon ve değerleriyle uyumlu, net ve ölçülebilir sürdürülebilirlik hedefleri belirlenmektedir. Bu aşamayı hedeflere ulaşmak için gerekli faaliyetlerin, sorumlu tarafların ve zaman çizelgelerinin tespit edilmesi izlenmektedir. “Yeşil üniversite” olarak nitelendirilebilmek için gerekli olan ve 4 ana başlıkta ele alınan birbirleriyle ilişkili, entegre faaliyetler grubu ((1) çevre dostu uygulamalara sadık kalarak yapılacak kampüs içi uygulamalar, (2) eğitim ve (3) araştırma faaliyetleri, (4) yerel paydaşlarla gerçekleştirilecek işbirlikleri aracılığıyla toplumsal entegrasyonun sağlanmasına yönelik faaliyetler), hedeflere ulaşmak için gerekli olan faaliyetlerin tespitinde komisyon üyeleri açısından yol gösterici olabilecektir (Gaire, 2024). Öğrencilerin kampüs genelinde enerji ve su tasarrufu sağlayacak uygulamalara yönlendirildiği etkinlikler, sosyal kampanyalar ve atölye çalışmaları, öğrencilerin sürdürülebilir yaşam tarzlarını eğlenceli ve etkili bir şekilde benimsemeleri açısından gerçekleştirilebilecek kampüs içi faaliyetler arasında yer alabilir. Üniversitelerin

sosyal medya platformları ve dijital kampüs içi araçları yardımıyla öğrencilere sürdürülebilir tüketim alışkanlıklarını kazandırmaya yönelik olarak düzenli aralıklarla aktaracakları içerikler, sürdürülebilir tüketim davranışının kurumsal bir kültür olarak kabul edilmesi açısından fayda sağlayabilecektir. Komisyon, sürdürülebilir tüketim davranışlarının zaman içinde gösterdiği değişimi anket ve geri bildirim formları aracılığıyla ölçerek, elde edilen veriler ışığında yeni stratejiler geliştirebilmelidir. Öğrencilerin sürdürülebilir tüketim davranışlarına karşı eğilimlerinin ve mevcut durumun tespiti, çalışma içinde sürekli olarak yinelenen ve stratejilerin şekillenmesine yol açan önemli bir süreçtir.

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırma, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerinin mevcut durumuna projeksiyon tutmayı amaçlamaktadır. Çalışma kapsamında sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin demografik değişkenler çerçevesinde farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmaktadır.

Çalışmada tekil tarama modellerinden kesit alma araştırma modeli kullanılmıştır. Belirli bir grup veya popülasyonun özelliklerini incelemek için kullanılan bu modelde veriler; belirli bir zaman diliminde toplanarak, mevcut durumun analizinde kullanılmaktadır. Çalışmada ilişkisel tarama modelleri içinden, iki veya daha fazla grup, durum veya değişken arasındaki ilişkileri veya farkları incelemeyi amaçlayan karşılaştırma türü araştırma modeli kullanılmıştır (Karasar, 2013).

Çalışma kapsamında şu araştırma sorularına cevap aranmaktadır: (1) Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri nasıldır? (2) Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin, sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri demografik özelliklere (cinsiyet/yaş/ medeni durum/eğitim durumu) göre farklılık göstermekte midir?

Araştırma soruları, sürdürülebilir tüketim davranışını oluşturan dört ayrı boyut için (çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, tasarruf, yeniden kullanılabilirlik) ayrı ayrı cevaplanacak, sürdürülebilir tüketim davranışını sergileme düzeyleri, dört boyut özelinde de ayrı ayrı değerlendirilecektir. Araştırma sorularının cevaplanabilmesi için test edilecek 4 farklı hipotez bulunmaktadır.

H₁: Cinsiyet değişkeni açısından, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, farklılık göstermektedir.

H₂: Yaş grupları değişkeni açısından, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, farklılık göstermektedir.

H₃: Medeni durum değişkeni açısından, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, farklılık göstermektedir.

H₄: Eğitim durumu değişkeni açısından, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, farklılık göstermektedir.

4.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini, üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini Munzur Üniversitesi Aktuluk kampüsünde farklı düzeylerde öğrenim gören öğrencilerden meydana gelmektedir. Çalışmada kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Pilot çalışma kapsamında gerçekleştirilen anket, 17 kişiye uygulanmış ve elde edilen veriler ışığında, herhangi bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmadığı görülmüştür. Anket, Pamukkale Üniversitesi Yayın Etiği Kurulundan alınmış olan 68282350/2024/19 sayı numaralı etik onayı doğrultusunda, 27 Ekim-14 Kasım 2024 tarihleri arasında 485 öğrenciyle yüz yüze uygulanmıştır. Katılımcılara anket öncesi bilgilendirme yapılarak, ankete katılım gönüllü olarak sağlanmıştır. Anketlerin doldurulması anında araştırmacılar, öğrencilerin başında bulunarak, öğrencilerin doğru ve eksiksiz yanıtlar vermelerini sağlamaya özen göstermişlerdir. Anketlerde kayıp veriye ve hatalı kodlamaya rastlanmamış, elde edilen anketlerin tamamı analiz sürecine dahil edilmiştir.

4.3. Veri Toplama Aracı

Sürdürülebilir tüketim davranışının sergilenme düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla veriler, anket yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anket soruları için Doğan, Bulut ve Çımrın (2015) tarafından Türkçe oluşturulmuş “Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek, tüketicilerin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerini; çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik olmak üzere dört farklı boyutta ölçen 5’li likert ölçeğinde hazırlanan (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum) 17 maddeden oluşmaktadır. Anket formunda, katılımcıların demografik özelliklerini tespit etmeye yönelik olarak, nominal ölçekte hazırlanmış sorular da bulunmaktadır.

Ölçekte yer alan çevre duyarlılığı, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik boyutlarından elde edilen yüksek puanlar ve ihtiyaç dışı satın alma düzeyindeki düşük puanlar, yüksek sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyini göstermektedir.

Tablo 1’de yer alan çalışma bulgularına göre sürdürülebilir tüketim davranışı ölçeğine ait cronbach-alpha katsayısı 0,93 olarak tespit edilmiştir. Sürdürülebilir tüketim davranışı alt boyutları olan çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, tasarruf ve yeniden kullanılabilirlik

boyutları için cronbach-alpha katsayılarının ise sırasıyla 0,882, 0,883, 0,895 ve 0,848 olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Güvenirlilik Tablosu

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları (STD)</i>	<i>Cronbach Alpha</i>	<i>Soru Sayısı</i>
Çevre Duyarlılığı	,882	5
İhtiyaç Dışı Satın Alma	,883	5
Tasarruf	,895	4
Yeniden Kullanılabilirlik	,848	3
STD Genel	,930	17

Tablo 1'de yer alan sürdürülebilir tüketim davranışlarına ilişkin cronbach-alpha katsayıları farklı boyutlar için ayrı ayrı ve toplamda değerlendirildiğinde araştırma sonuçlarının güvenilir olduğunu ortaya koymaktadır (Field, 2009).

4.4. Verilerin Analizi

Veriler SPSS-21 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerini tespit edebilmek amacıyla vardamsal (merkezi eğilim istatistikleri) istatistiklerinden yararlanılmıştır. Verilerin normalliği için bakılan çarpıklık (-,448) ve basıklık (,039) değerleri, -1 ile +1 arasında çıktığı için verilerin normal dağıldığı kabul edilmiştir (Haşiloğlu, 2022). Katılımcıların sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerini tespit edebilmek amacıyla yordamsal istatistik analizlerinden (parametrik testlerden bağımsız örneklem T testi ve Anova testleri) yararlanılmış ve hipotezler; $p = 0,05$ anlamlılık düzeyinde test edilmiştir.

5. Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özellikleri Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların Demografik Özellikleri

<i>Cinsiyet</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Kadın	280	57,7	Ön lisans	369	76,1
Erkek	205	42,3	Lisans	95	19,6
Toplam	485	100,0	Lisansüstü	21	4,3
<i>Yaş</i>			Toplam	485	100,0
18-22	349	72	<i>Medeni Hal</i>		
23-30	99	20,4	Evli	22	4,5
31-40	20	4,1	Bekar	463	95,5
41 ve üzeri	17	3,5	Toplam	485	100,0
Toplam	485	100,0			

Tablo 2. incelendiğinde katılımcıların %57,7’sinin kadın, %42,3’ünün erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların dörtte üçüne yakın bölümü, 18-22 yaş aralığında olup, %76,1’i ön lisans öğrencisi bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3. Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerine ilişkin betimsel istatistik sonuçlarını göstermektedir. Ölçekten elde edilen puanların ortalamaları; 1,00-1,80 arasında ise tüketicilerin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri çok olumsuz, 1,81-2,60 arasında ise olumsuz, 2,61-3,40 arasında ise orta düzeyde olumlu, 3,41-4,20 arasında ise olumlu olarak yorumlanmaktadır. 4,20-5,00 arasındaki puan ortalamaları ise katılımcıların çok olumlu sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerine sahip oldukları şeklinde yorumlanmaktadır (Gegez, 2010). Sürdürülebilir tüketim davranışlarının çevre duyarlılığı boyutunun ($\bar{X}=3,3831$) en yüksek puan alan boyut, ihtiyaç dışı satın alma ($\bar{X}=2,9674$) boyutunun ise en düşük puan alan boyut olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sürdürülebilir tüketim davranışını sergileme düzeylerine ait ortalamaları; $\bar{X} = 2,9674$ ile 3,3831 arasında değişmektedir. Bu durum, tüm boyutların, tüketiciler tarafından orta düzeyde olumlu olarak sergilendiği şeklinde yorumlanmaktadır. Bir bütün olarak bakıldığında, sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyi ortalamasının $\bar{X}=3,25$ olduğu ve öğrencilerin orta düzeyde olumlu sürdürülebilir tüketim davranışı sergiledikleri görülmektedir.

Tablo 3. Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarını Sergileme Düzeylerine İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları</i>	<i>Ss</i>	<i>$\bar{X}$</i>
Çevre Duyarlılığı	1,06	3,3831
İhtiyaç Dışı Satın Alma	1,1361	2,9674
Tasarruf	1,1675	3,3727
Yeniden Kullanılabilirlik	1,1638	3,3375
<i>STD Genel</i>	,9157	3,25

Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin cinsiyete göre istatistiki açıdan anlamlı bir fark gösterip, göstermediğini analiz edebilmek için “bağımsız örneklem T testi” uygulanmıştır.

Tablo 4. incelendiğinde; sürdürülebilir tüketim davranışlarının yeniden kullanılabilirlik ($t=2,205$; $p=,028<,05$) boyutuna yönelik tüketim davranışı sergileme düzeyinin cinsiyete göre istatistiki açıdan anlamlı fark gösterdiği görülmektedir. Bu farkın hangi ortalama lehine olduğunu belirlemek amacıyla ortalama değerlere bakıldığında; kadınların, erkeklere göre daha yüksek davranış sergileme düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle, “H₁: Cinsiyet değişkeni açısından tüketim davranışı sergileme düzeyleri farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 4. Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Sergileme Düzeylerinin Cinsiyete Göre Analizi

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları</i>	<i>Cinsiyet (N)</i>	<i>Aritmetik Ort.</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>t</i>	<i>p</i>
Çevre Duyarlılığı	Kadın	3,4564	1,00826	1,755	,080
	Erkek	3,2829	1,12195		
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Kadın	2,9471	1,13089	-,459	,646
	Erkek	2,9951	1,14540		
Tasarruf	Kadın	3,4580	1,10768	1,854	,064
	Erkek	3,2561	1,23804		
Yeniden Kullanılabilirlik	Kadın	3,4381	1,11547	2,205	,028
	Erkek	3,2000	1,21609		

Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin yaş gruplarına göre fark gösterip, göstermediğini analiz edebilmek için gerçekleştirilen “Anova Testi” sonuçları, Tablo 5.’te görülmektedir. Tablo 5., sürdürülebilir tüketim davranışlarının tüm boyutlarına yönelik davranış sergileme düzeylerinin, yaş gruplarına göre istatistiki açıdan anlamlı bir fark göstermediğini ortaya koymaktadır (çevre duyarlılığı ($F_{3-484}=1,040, p=,374>,05$), ihtiyaç dışı satın alma ($F_{3-484}=1,702, p=,166>,05$), tasarruf ($F_{3-484}=,945, p=,419>,05$), yeniden kullanılabilirlik ($F_{3-484}=,155, p=,926>,05$)). Buna göre; “ H_2 : Yaş grupları değişkeni açısından sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri farklılık göstermektedir” hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 5. Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Sergileme Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Analizi

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları</i>	<i>Yaş</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ort.</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Çevre Duyarlılığı	18-22	3,507	3	1,169 1,124	1,040	,374
	23-30	540,475	481			
	31-40	543,981	484			
	40 ve üzeri					
İhtiyaç Dışı Satın Alma	18-22	6,564	3	2,188 1,285	1,702	,166
	23-30	618,162	481			
	31-40	624,725	484			
	40 ve üzeri					
Tasarruf	18-22	3,866	3	1,289 1,364	,945	,419
	23-30	655,960	481			
	31-40	659,826	484			
	40 ve üzeri					
Yeniden Kullanılabilirlik	18-22	,633	3	,211 1,362	,155	,926
	23-30	654,914	481			
	31-40	655,547	484			
	40 ve üzeri					

Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin medeni duruma göre bir fark gösterip, göstermediğini analiz edebilmek için gerçekleştirilen “bağımsız örneklem t testi” sonuçları, Tablo 6.’da yer almaktadır. Tablo 6. incelendiğinde, sürdürülebilir tüketim davranışlarının çevre duyarlılığı ($t=2,059; p=,04<,05$) ve tasarruf ($t=3,025; p=,003<,05$)

boyutlarına yönelik davranış sergileme düzeylerinin; medeni duruma göre istatistiki açıdan anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. Bu boyutlara ait ortalama değerleri, her iki boyutta da evlilerin bekarlara göre daha yüksek sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir. Buna göre; “H₃: Medeni durum değişkeni açısından sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, bir farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 6. Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Sergileme Düzeylerinin Medeni Duruma Göre Analizi

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları</i>	<i>Medeni Durum</i>	<i>Aritmetik Ort.</i>	<i>Standart Sapma</i>	<i>T</i>	<i>p</i>
Çevre Duyarlılığı	Evli	3.8364	.97323	2,059	,04
	Bekar	3.3616	1.06026		
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Evli	2.6727	1.20403	-1,246	,213
	Bekar	2.9814	1.13225		
Tasarruf	Evli	4.1023	1.16665	3,025	,003
	Bekar	3.3380	1.15749		
Yeniden Kullanılabilirlik	Evli	3.5455	1.06182	,858	,391
	Bekar	3.3276	1.16856		

Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin eğitim durumuna göre fark gösterip, göstermediğini analiz edebilmek için ANOVA testi uygulanmıştır. Tablo 7.’de gösterilen verilere göre sürdürülebilir tüketim davranışlarının çevre duyarlılığı ($F_{2-484}=3,333$, $p=,037<,05$) ve tasarruf ($F_{2-484}=4,041$, $p=,018<,05$) boyutlarına yönelik davranış sergileme düzeylerinin, eğitim durumuna göre istatistiki açıdan anlamlı bir fark gösterdiği görülmektedir. Bu farkların hangi eğitim düzeyi lehine olduğunu belirlemek amacıyla post-hoc Tukey testi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 7. Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Sergileme Düzeylerinin Eğitim Durumuna Göre Analizi

<i>Sürdürülebilir Tüketim Davranışları</i>	<i>Eğitim Durumu</i>	<i>Kareler Toplamı</i>	<i>Sd</i>	<i>Kareler Ort.</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Çevre Duyarlılığı	Ön Lisans	7,420	2	3,710 1,113	3,333	,037
	Lisans	536,561	482			
	Lisansüstü	543,981	484			
İhtiyaç Dışı Satın Alma	Ön Lisans	5,959	2	2,980 1,284	2,321	,099
	Lisans	618,766	482			
	Lisansüstü	624,725	484			
Tasarruf	Ön Lisans	10.880	2	5,440 1,346	4,041	,018
	Lisans	648,945	482			
	Lisansüstü	659,826	484			
Yeniden Kullanılabilirlik	Ön Lisans	2.611	2	1,305 1,355	,964	,382
	Lisans	652,937	482			

Sonuçlar doğrultusunda lisansüstü öğrenim düzeyine sahip bireylerin çevre duyarlılığı davranışı sergileme düzeyleri puanları ($\bar{X}$ lisansüstü=3,8952) ile ön lisans ($\bar{X}$ önlisans=3,3295) öğrencilerinin puanları arasında istatistiki anlamda bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Diğer eğitim durumları arasında istatistiki anlamda fark tespit edilememiş olmasına karşın, çevre duyarlılığı davranışı sergileme düzeylerine ait puanların; eğitim durumu ile doğru orantılı olarak artış gösteriyor olması dikkat çekmiştir ($\bar{X}$ önlisans=3,3295, $\bar{X}$ lisans= 3,4779, $\bar{X}$ lisansüstü=3,8952).

Çevre duyarlılığı boyutu için söylenenler, tasarruf boyutu için de söylenebilmektedir. Post-hoc Tukey sonuçları, lisansüstü öğrenim düzeyine sahip bireylerin tasarruf davranışı sergileme düzey puanları ($\bar{X}$ lisansüstü=4,05) ile ön lisans ($\bar{X}$ önlisans 3,32) öğrencilerinin puanları arasında istatistiki anlamda bir farklılık olduğunu göstermektedir. Diğer eğitim durumları arasında istatistiki anlamda fark tespit edilememiş olmasına karşın, tasarruf davranışı sergileme düzeylerine ait puanların; eğitim durumu ile doğru orantılı olarak artış gösteriyor olması dikkat çekmiştir ($\bar{X}$ önlisans=3,32, $\bar{X}$ lisans= 3,40, $\bar{X}$ lisansüstü=4,05). Bu verilere göre; “H₄: Eğitim durumu değişkeni açısından sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri, farklılık göstermektedir” hipotezi kabul edilmiştir.

6. Sonuç

Çalışmada üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerine projeksiyon tutularak bu düzeylerin, demografik değişkenler çerçevesinde farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri; çevre duyarlılığı, ihtiyaç dışı satın alma, yeniden kullanılabilirlik ve tasarruf gibi farklı dört farklı sürdürülebilir tüketim davranışı boyutu üzerinde ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Elde edilen bulgular; öğrencilerin, tüm boyutlar için orta düzeyde olumlu sürdürülebilir tüketim davranışları sergilediklerini göstermektedir. Bulgular doğrultusunda; ilgili kurum ve işletmelerin tüm boyutlarda uyarlamalara giderek, her boyut için orta düzeyde yer alan davranış sergileme düzeylerini iyileştirilmeleri gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Elde edilen bulgular; sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeylerinin yaş demografik faktörü açısından bir farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Soylu (2019), Antalya’da yaşayan bireylerin, demografik özelliklerinin sürdürülebilir tüketim davranışına üzerine etkilerini analiz ettiği çalışmada, Bayazıt ve Saygılı Akkaya (2024) ise Türkiye’de yaşayan bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarını el aldıkları çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır. Sürdürülebilir tüketim davranışları sergileme düzeyleri; cinsiyet, eğitim durumu ve medeni durum gibi demografik faktörler açınsansa farklılıklar göstermektedir.

Sürdürülebilir tüketim davranışının farklı boyutlarının sergilenme düzeylerinde demografik faktörler açısından görülen farklılıklar şu şekildedir;

(1) Çevre duyarlılığı, öğrencilerin en yüksek sürdürülebilir tüketim davranışı sergilediği boyuttur. Evli öğrenciler; bekar öğrencilere göre, lisansüstü öğrenim düzeyine sahip öğrenciler, ön lisans öğrenim düzeyine sahip öğrencilere göre daha yüksek çevre duyarlılığı davranışı sergilemektedirler. Soylu (2019) tarafından yapılan araştırmada da evli bireylerin, bekar bireylere göre daha yüksek çevre duyarlılığına sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

(2) Kadınlar, erkeklere göre daha yüksek yeniden kullanma davranışı sergilemektedirler. Bulut, Çımrın ve Doğan da (2017), Türk tüketicilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları ile cinsiyet ve kuşakla ilgili bireysel farklılıklar arasındaki ilişkileri araştırdıkları çalışmalarında, benzer sonuçlarla karşılaşmışlardır.

(3) Evli öğrenciler; bekar öğrencilere göre, lisansüstü öğrenim düzeyine sahip öğrenciler, ön lisans öğrenim düzeyine sahip öğrencilere göre daha yüksek tasarruf davranışı sergilemektedirler. Aksu ve Gelibolu (2015), üniversite çalışanlarının sürdürülebilir tüketim tutumlarının belirlenmesine yönelik olarak yapmış oldukları çalışmalarında, doktora yapan kişilerin çevresel değerler açısından daha olumlu sürdürülebilir tüketim davranışlarına sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Soylu ise (2019), evli bireylerin bekar bireylere oranla daha yüksek tasarruf davranışı sergilediği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmalarında benzer sonuçlara ulaşan Bayazıt ve Saygılı Akkaya (2024) ise bu durumun, evli bireylerin ev geçindirme sorumluluklarının artması ile ilişkili olabileceğini belirtmektedirler.

Yukarıda maddelendirilen araştırma bulgularının her biriyle ilgili olarak kurum ve işletmelere, yapacakları uyarlamalarla ilgili şu önerilerde bulunulabilir:

(1) İlgili kurum ve işletmeler, çevre duyarlılığı düşük olan demografik grupların, çevre bilincini arttırmaya yönelik özel eğitim programları, atölyeler ve kampüs içinde gerçekleştirilecek bilinçlendirme kampanyaları düzenleyebilirler. Geri dönüşüm ve sürdürülebilir yaşam uygulamaları vb. çevre dostu davranışları benimseyen öğrencileri ödüllendirebilir, öğrencileri çevreyle ilgili sosyal sorumluluk projelerine dahi ederek, çevresel duyarlılığın oluşmasına katkıda bulunabilirler.

(2) İlgili kurum ve işletmeler, yeniden kullanma ve geri dönüşüm konularında düzenlenecek atölye çalışmaları ile öğrencilerin yeniden kullanma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabilir, kampüs içinde öğrencilere kullanmayacakları eşyaları başkalarıyla paylaşabilecekleri veya takas edebilecekleri özel alanlar oluşturabilirler. Eşyaların yeniden kullanımıyla ilgili başarılı örneklerin de yer aldığı, yeniden kullanım sergileri düzenleyebilirler.

(3) İlgili kurum ve işletmeler, daha düşük tasarruf davranışı uygulayan gruplara finansal yönetim, tasarruf ve tüketim konularında yol gösterecek atölye ve programlar oluşturabilirler.

Bu çalışma, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarını sergileme düzeylerini ortaya koyarak, literatüre katkı sağlamaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve bu bulgular dahilinde gerçekleştirilen öneriler, üniversite öğrencilerini sürdürülebilir tüketim davranışına yönlendirmek isteyen kamu kurumları için veriler sunmaktadır. Çalışma kapsamında ortaya çıkan sonuçlar, bu kuruluşların beklenen hedeflere ulaşmak için, bilmeleri gereken hedef kitle algılarını ve odaklanmaları gereken faktörleri sunan bir yol gösterici konumundadır.

Uçar ve Özdemir (2022), sürdürülebilirlikle ilgilenen üniversite sayılarına dair bir artış gözlemlenmesine karşın, üniversitelerin birçoğunun toplumların daha sürdürülebilir olmasına destek olmak noktasında işletmelerin gerisinde kaldığını belirtmektedir. Pena-Cerozo (2019), İspanya'daki üniversitelerin sürdürülebilirlik alanındaki taahhütlerinin henüz yaygınlık kazanmadığını ve pek çok üniversitenin sürdürülebilirlik uygulamalarını, müfredata dahil ettikleri birkaç dersle sınırlı tuttuğunu, bu bağlamda öğrencilerin süreci içselleştirmeye yönelik etkinliklerden yoksun kaldığını ifade etmektedir. Amerika (Sassen ve Azizi, 2018) ve Kanada'daki (Amey vd., 2020) üniversitelerle ilgili yapılan araştırmalarda da, üniversitelerin sürdürülebilirlik çalışmalarının yetersiz kaldığı vurgulanmaktadır. Üniversitelerin toplumsal kalkınmada özellikle geleceğin liderlerinin eğitiminde ve sürdürülebilirlik bilincinin desteklenmesinde taşıdığı özel sorumluluklar, onların öğrencilere sürdürülebilir tüketim davranışının kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunmasını zorunlu kılsa da ülkemiz içinde benzer şeyleri söylemek mümkündür (Güngör Tanç vd., 2022). Çalışma içinde bahsedilen öneriler, ders müfredatlarının ötesine geçerek üniversitelere sürdürülebilir kampüs ortamları yaratabilmek ve bu ortamları yönetebilmek için fikirler sağlayabilecek, ilgili süreci yönetmesinde yol gösterici fikirler sunabilecektir.

Çalışma verilerinin yalnızca Munzur Üniversitesi öğrencileri ile sınırlı olması, çalışmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Bu durum, araştırmanın genellenebilirliğini kısıtlayabilir ve farklı demografik grupların eğilimlerini yansıtmayabilir. Gelecekteki araştırmaların, farklı üniversitelerden ve çeşitli demografik özelliklere sahip bireylerden veri toplayarak bu sınırlılığı aşması, üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir tüketim davranışları konusunda, literatürde mevcut olan bilgi birikimini zenginleştirecektir. Bu çalışmalarda demografik değişkenler arası etkileşimlerin ve bağlamsal faktörlerin ele alınmasıyla ulaşılabilecek bulgulara yer verilerek daha kapsamlı sonuçlar elde edilebilir. Gelecekteki araştırmalarda, üniversitelerde gerçekleştirilen sosyal kampanya ve eğitim programları öncesi ve sonrası öğrencilerin sürdürülebilir tüketim davranışı sergileme düzeyleri karşılaştırılarak,

sürdürülebilir tüketimi teşvik etmeye yönelik olarak gerçekleştirilen faaliyetlerin etkinlik düzeyleri de değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Ahamad, N. R., & Ariffin, M. (2018). Assessment of knowledge, attitude and practice towards sustainable consumption among university students in Selangor, Malaysia. *Sustainable Production and Consumption*, 16, 88–98. <https://doi.org/10.1016/j.spc.2018.06.006>
- Aksu, C.K., & Gelibolu, L. (2015). Üniversite çalışanlarının sürdürülebilir tüketim açısından tutumlarının belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Kaı İibf Dergisi*, 6 (9), 235-248.
- Amey, L., Plummer, R., & Pickering, G. (2020). Website communications for campus sustainability, an analysis of Canadian Universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 21(3), 531-556.
- Ateş, H. (2018). Fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sürdürülebilir tüketim davranışlarının ve bilgi düzeylerinin araştırılması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(2), 507-531. <https://doi.org/10.19171/uefad.505608>
- Ayyıldız, H., & Genç, K. Y. (2010). Çevreye duyarlı pazarlama: Üniversite öğrencilerinin çevreye duyarlı pazarlama uygulamaları ile ilgili tutum ve davranışları üzerine bir araştırma. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 505-527.
- Bayazıt, A., & Saygılı Akkaya, N. (2024). Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 16 (4), 2722-2745. <https://doi.org/10.20491/isarder.2024.1943>
- Bulut, Z.A., Kökalan Çımrın, F., & Doğan, O. (2017). Gender, generation and sustainable consumption: Exploring the behaviour of consumers from Izmir, Turkey. *International Journal of Consumer Studies*, 41, 597–604. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12371>
- Cebeci, Ö. F., & Çakılcıoğlu, M. (2002). Kültürel sürdürülebilirlik. İçinde 10. *Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi* (pp. 317-320). İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.
- Dagiliūtė, R., Liobikienė, G., & Minelgaitė, A. (2018). Sustainability at universities: Students' perceptions from Green and Non-Green universities. *Journal of Cleaner Production*, 181, 473-482. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2018.01.213>
- Doğan, O., Bulut, Z., & Kökalan Çımrın, F. (2015). Bireylerin sürdürülebilir tüketim davranışlarının ölçülmesine yönelik bir ölçek geliştirme çalışması . *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 659-678.
- Ertmańska, K. (2021). Sustainable consumption among youth consumers. *European Research Studies Journal*, 24(3), 203-219.
- Field, Andy. *Discovering Statistics Using SPSS (And Sex And Drugs And Rock'n' Roll)*. 3rd ed. Dubai: Sage Publications, 2009.
- Fien, J., Neil, C., & Bentley, M. (2008). Youth can lead the way to sustainable consumption. *Journal of Education for Sustainable Development*, 2(1), 51-60.
- Gaire, N. (2024). A path towards green university: A case study of Mid-West University. *Journal of Entrepreneurship & Management Studies*, 1 (2), 115–125. <https://doi.org/10.3126/jems2.v1i2.67797>
- Gegez, E. (2010). *Pazarlama araştırması* (3. baskı). Beta Basım Yayın.
- Gökşan, İ. (2023). *Geleceğin hekimlerinin sürdürülebilir tüketim davranışlarının ve ekolojik ayak izi farkındalıklarının belirlenmesi* (Uzmanlık tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Aile Hekimliği Anabilim Dalı.
- Güngör Tanç, Ş., Tanç, A., Çardak, D. & Yağlı, İ. (2022). Türkiye'deki üniversitelerin sürdürülebilirlik çalışmalarının incelenmesi. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 66, 83–100. <https://doi.org/10.55322/mdbakis.1063261>
- Haider, M., Shannon, R., & Moschis, G. P. (2022). Sustainable consumption research and the role of marketing: A review of the literature. *Sustainability*, 14, 1-36.
- Haşiloğlu, S. B. (2022). *Pazarlama araştırması ve analitiği*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karaca, Ş. (2018). Yaşam tarzının sürdürülebilir tüketim davranışı üzerindeki etkisini belirlemeye yönelik bir çalışma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10(3), 403-425.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 25. Basım. Nobel Yayıncılık.
- Kır, S., & Polat, E. (2020). Spor bilimleri öğrencileri ve diğer bireylerde bilinçli tüketicilik düzeyi ile sürdürülebilir tüketim davranışlarının incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 5(4), 468-485. <https://doi.org/10.31680/gaunjss.800670>
- Margaça, C., Hernández Sánchez, B., & Sánchez-García, J. C. (2022). University students involved in a sustainable world: Assessing sustainable consumption in Spain. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 23(5), 981–1000. <https://doi.org/10.1108/IJSHE-04-2021-0148>
- Peña-Cerezo, M. A., Artaraz-Minón, M., & Tejedor-Núñez, J. (2019). Analysis of the consciousness of university undergraduates for sustainable consumption. *Sustainability*, 11(17), 4597. <https://doi.org/10.3390/su11174597>
- Potting, J., Hekkert, M., Worrell, E., & Hanemaaijer, A. (2017). *Circular economy: Measuring innovation in the product chain*. Netherlands Environmental Assessment Agency.
- Rakic, M., & Rakic, B. (2015). Sustainable lifestyle marketing of individuals: The base of sustainability. *Amfiteatru Economic*, 17(40), 891-908.

- Sassen, R., & Azizi, L. (2018). Assessing sustainability reports of US Universities. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 1158-1184.
- Saydan, R., & Kanıbir, H. (2007). Üniversiteli tüketicilerin 'çevreci tüketim' tutumları ve satın alma davranışlarına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 25(2), 213-242.
- Schaefer, A., & Crane, A. (2005). Addressing sustainability and consumption. *Journal of Macromarketing*, 25(1), 76-92.
- Soylu, Z.S. (2019). *Demografik özelliklerin sürdürülebilir tüketim davranışına etkilerinin analizine yönelik bir çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stephens, J. C., & Graham, A. C. (2010). Toward an empirical research agenda for sustainability in higher education: Exploring the transition management framework. *Journal of Cleaner Production*, 18(7), 611-618. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2009.07.009>
- Şahin, E., Ertepinar, H., & Teksoz, G. (2012). University students' behaviors pertaining to sustainability: A structural equation model with sustainability-related attributes. *International Journal of Environmental and Science Education*, 7(3), 459-478.
- Tayyar, N., Akyıldız, F., Çolak, O., & Sertkaya, S. (2017). Üniversite öğrencilerinin sürdürülebilir kalkınma konusundaki bilgi düzeyi, tutum ve davranışının incelenmesi: Uşak Üniversitesi İİBF örneği. In *3rd International Conference on Economic and Social Impacts of Globalization* (pp. 88-96).
- Tuygun Toklu, A. (2019). Çevresel bilinç yeşil davranışı etkiler mi? Türkiye'nin Doğu Karadeniz Bölgesinde bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11(4), 2799-2811.
- Young, S. T., & Dhanda, K. K. (2013). *Sustainability: Essentials for business*. Sage Publications.
- Uçar, O. K., & Özdemir, O. (2022). Üniversitelerde sürdürülebilirlik faaliyetleri ve raporlama örnekleri. *İda Academia Muhasebe ve Maliye Dergisi*, 5(1), 13-30. <https://doi.org/10.52059/idaacmmd>
- Xiao, J. J., & Li, H. (2011). Sustainable consumption and lifestyle satisfaction. *Social Indicators Research*, 104, 323-329